

SISTEM I KLASIFIKACIJA PRAVA NA STVARI

1. KLASIFIKACIJA STVARNIH PRAVA U BURŽOASKIM KODEKSIMA

Pitanje sistema prava na stvari u okviru civilnog kodeksa nesumnjivo predstavlja ne samo pravno-tehnički problem koji uređuje njihov redosled i mesto u zakonu, već i suštinsko pitanje od koga zavisi i pravno uobičenje ovih prava u pogledu njihovog sadržaja. Pri tome se ipak ne sme zaboraviti i činjenica da u ovoj oblasti postoji jedno tradicionalno nasleđe koje se a priori ne sme odbacivati, koje je došlo do izražaja u sistematici prava na stvari ne samo u buržoaskim kodeksima građanskog prava već i u socijalističkim kodeksima.

Pokušaćemo da pri razmatranju ovog pitanja izbegnemo ulazeњe u sadržinsko tretiranje prava na stvari za koja smatramo da su do sada uobičena u našoj sudskoj praksi i teoriji, što će biti svakako normativno razrađeno ako postignemo saglasnost o tipovima prava na stvari, ali je pitanje tipova ovih prava sigurno vrlo sporno i zavisi od kojih koncepcija svojinskog sistema polazimo.

Problem sistema prava na stvari ne zadaje nikakve teškoće u režim privatne svojine prava na stvari, gde je ovaj oblik jedini, isključivi i univerzalan (načelo univerzalnosti privatne svojine), tako da na svim stvarima u prometu postoji ista svojina, bez obzira kome pripada (kojoj je subjekt) i sa istom sadržinom (najpotpunije pravo korišćenja i raspolaganja). Ovde se privatna svojina nameće kao „matično pravo” koje u sebi obuhvata prisvajanje upotrebe vrednosti stvari (njene supstance), kroz ovlašćenje korišćenja (statika svojine), i ovlašćenje raspolaganja (dinamika svojine). Samo se iz nje mogu izvoditi druga prava povodom stvari, kao posamostaljenje pojedinih ovlašćenja (sek-

tori svojine), koja ne obuhvataju stvar u totalu, već samo daju mogućnost njenog korišćenja u određenom pravcu. Ta posamostaljena prava povodom stvari, koja su izvedena iz svojine kao najpotpunijeg prava, predstavljaju ograničenja svojine i mogu nastati samo na tuđim stvarima, tako da njihov titular u određenom sektoru koristi tuđu stvar. Njihov broj je ograničen (numerus clausus) upravo mogućnostima matičnog prava, tj. ovlašćenja koja su u njemu data. Upravo zbog toga nije ni teško dati jedinstvenu tipologiju ovih prava. U takvom sistemu svojina je centralni institut, a iz nje su izvedena druga stvarna prava (iura in re aliena). Postoji jedinstven stav u buržoaskoj teoriji da su to sledeća prava: svojina, službenosti, založno pravo, realni tereti, pravo preče kupovine, pravo gradenja. U svim tim buržoaskim građanskim zakonnicima, u okviru stvarnog prava, posebno mesto zauzima državina (possessio) koja predstavlja faktički odnos jednog lica prema stvari i stoji van sistema ograničenih stvarnih prava. Pravni poredak vezuje za ovu faktičku vlast različite pravne posledice posebno državinsku zaštitu, tako da državina predstavlja određeno pravo u odnosu na stvar, iako samo privremeno. Zbog toga se ona u tehničkom smislu reči ne ubraja u stvarna prava navedenog sistema. Državina ne predstavlja nikako opterećenje jedne stvari, koje bi se sprovodilo u odnosu na svojinu, što odgovara suštini ograničenih stvarnih prava. Ona podleže posebnom regulisanju koje je odvaja od stvarnih prava. Dežavina ne odgovara „nijednom pojedinačnom konačnom stvarnom pravu, već čini suprotnost svim stvarnim pravima”.

Antiteza se zasniva na tome da je državina spolja vidljiva vlast jednog lica na stvari, naspram „unutrašnje nevidljive pravne vlasti” (Kruse: Das Eigentumsrecht, Bd. I, 1931, str. 697), koje prema privremenom državinskom dejstvu konačno spaja stvar sa ličnošću (titularom). Pružanjem zaštite državini u cilju održanja pravnog mira dovodi samo do privremenih rezultata, zbog čega ona nije ni uvučena u postojeća stvarna prava, a spor o materijalnom pravu ostaje državinskom zaštitom nedirnut.

Sistematika stvarnih prava u univerzalističkim sistemima, gde postoji jedan vladajući oblik svojine, razlikuje svojinu i ograničena stvarna prava, koja čine samo sektore izvedene iz najpotpunijeg prava. Ograničena stvarna prava, su dakle, konstituisana kao opterećenja svojine. Ovakva konstrukcija ne sprečava shvatanje da se ovde radi o podeći ovlašćenja iz svojine i da stoga između svojine i ograničenih stvarnih prava ne postoji kvalitativna razlika.

Prema objektu sva stvarna prava se dele:

1. na prava na nepokretnostima (sve službenosti, pravo preče kupovine, realni tereti, pravo gradenja, hipoteka);
2. prava na pokretnostima (plodouživanje i ručna zaloga);
3. prava na pravima (plodouživanje na pravu i založno pravo na pravu).

Sem dosadašnje podele stvarnih prava s obzirom na predmet, pravi se i razlika između stvarnih prava s obzirom na ličnost ovlašćenog lica.

Po pravilu stvarna prava pripadaju jednom ili većem broju individualno određenih lica. Međutim, pravna pripadnost može da bude određena prema svojini na jednoj nepokretnosti, tako da ograničeno stvarno pravo bude povezano sa jednom nepokretnošću. Njihov titular je svagdašnji vlasnik dotične nepokretnosti, koja se kod službenosti označava kao „povlasno dobro”. Promena svojine na zemljištu povlači bez daljeg i prenos subjektivnog stvarnog prava.¹ Subjektivna stvarna prava su stvarne službenosti i kod njih je na osnovu zakonske fikcije pravo sastavni deo povlasnog dobra, čiju pravnu sudbinu deli.

Nasuprot subjektivno stvarnim pravima stoje subjektivno lična prava, koja su nastala za određeno lice, zbog čega su neprenosiva i nenaslediva. Tu spadaju sve lične službenosti.

Ograničena stvarna prava mogu se podeliti, s obzirom na objekat na koji se odnose, na stvarna prava na tuđim stvarima, na ničijim stvarima i na svojim stvarima. Pravilo je da ograničena stvarna prava postoje na tuđim stvarima, o čemu govori i njihova rimska oznaka „iura in re aliena”. Ali neki građanski zakonici (Nemački) dopuštaju i egzistenciju ograničenih stvarnih prava vlasnika na svojoj sopstvenoj stvari. U takvim sistemima pored prava svojine postoje izdvojena i posamostaljena delimična prava vlasnika, koja imaju različitu stvarno-pravnu formu od potpunog prava, na primer svojinska hipoteka.

Ograničena stvarna prava na sopstvenoj stvari nastaju najčešće tako što se stvarno pravo na tidoj stvari sjedini sa svojinom. Pri takvom spajanju ograničena stvarna prava na pokretnim stvarima prestaju da postoje (konsolidacija), ali na nepokretnim ostaju i dalje da postoje kao prava na sopstvenoj stvari. Međutim, moguće je da od samog početka nastane ograničeno stvarno pravo na sopstvenoj stvari, na primer, prema § 1009 NGZ može zajednička stvar da bude opterećena u korist suvlasnika. Suvlasnik stiče na taj način ograničeno stvarno pravo na sopstvenoj stvari, pošto mu zajednička stvar delimično pripada. Stvarna prava na ničijim stvarima nastaju okupacijom.

2. MESTO STVARNIH PRAVA U KODEKSIMA SOCIJALISTIČKIH DRŽAVA

Pri izradi građanskih kodeksa u socijalističkim zemljama bila je uvek prisutna tendencija da se stvore ne samo novi kodeksi po sadržini, već i u pogledu sistema, pa nije ni malo čudno što se ovakve tendencije uočavaju i u nas.² Međutim, to uvek nije bilo lako ostvariti, pošto se radilo o regulisanju robnonovčanih odnosa koji postoje i u socijalizmu, pa je roba sa svojom prometnom i upotrebnom vrednošću nametala slične građansko-pravne institute, kako u buržoaskim tako i u socijalističkim kodeksima, čak i kad se pokušavalо da se promene „etikete”. U tom pravcu „originalnosti po svaku cenu” najdalje je otišao novi čehoslovački građanski zakonik od 1. aprila 1964, koji odstupa od klas-

¹ Hermann Eichler: Institutionen des Sachenrechts, Bd. I, Berlin 1954, str. 52.

² Dr Leon Geršković: Civilnopravni instituti kao izraz društveno-ekonomskih odnosa, referat sa Savetovanja o mestu civilnog kodeksa u sistemu našeg prava, Beograd, 1969.

sične pandektne podele prava (opšti deo, stvarno pravo, obligaciono pravo, porodično pravo, nasledno pravo) i uvodi novu sistematiku i to: opšte odredbe, socijalistička društvena svojina i lična svojina, lično korišćenje stanova, drugih prostorija i zemljišta, usluge, prava i dužnosti iz drugih pravnih poslova, odgovornost za štetu i za neopravdanu imovinsku korist, nasleđivanje i završne odredbe. Za ovaj zakonik je karakteristično da ukida stvarna prava, pod uticajem Viktora Knapa koji se zalagao za osnovnu podelu građanskih prava na apsolutna i obligaciona, predlažući sledeći sistem socijalističkog građanskog prava: I. opšti deo; II. apsolutna prava (koja se dele na pravo svojine i lična neimovinska prava — autorsko pravo, pronalazačko pravo, pravo na robnim znacima i fabričkim žigovima) i nasledno pravo; III. obligaciona prava, koja se dele na opšta obligaciona prava i privredna obligaciona prava.³

Ova Knapova klasifikacija instituta građanskog prava teško da može izdržati prigovore i da može da služi kao „recept” za druge. Autorsko, pronalazačko i nasledno pravo uključuje u sebe ne samo apsolutna već i obligaciona prava. Radi se o izdavačkom i drugim autorskim ugovorima, o pravnim odnosima vezanim sa realizacijom pronalazaka, o odgovornosti naslednika pred poveriocima, o obligacionim zahtevima nastalim pri podeli imovine ostavioca. Prema tome, autorsko, pronalazačko i nasledno pravo ne uključuju se u kategoriju „čistih” apsolutnih prava. Naročito je teško zamjeniti stvarna prava kategorijom apsolutnih prava. Roba po svom svojstvu zahteva da od nekog bude prisvojena, da nekome u celini ili delom neposredno pripada, a ta neposrednost u odnosu na objekat, za koju je vezano i apsolutno dejstvo prema svim trećim licima, bitna je odlika stvarnih prava. Eliminacija založnog prava iz stvarnog prava, još se može opravdati, pošto je zaloga sredstvo obezbeđenja ugovornih obaveza, iako sadrži u sebi neke stvarnopravne reflekske. Međutim, postavlja se pitanje šta je sa stvarnim službenostima i drugim stvarnim pravima. Ona ne mogu kao zaloga da budu prebačena u obligaciono pravo.

Osnovi građanskog zakonodavstva SSSR od 1962. ne sadrže stvarno pravo, već samo odredbe o svojini, njenom sticanju i zaštiti.

Poljski građanski zakonik iz 1965. je kako u pogledu sadržaja, tako i u sistematici najklašičniji i pod najvećim uticajem pandektnog sistema. Zakonik je podeljen na četiri knjige: opšti deo, svojina i ostala stvarna prava, obligacije i nasledno pravo. U pogledu odredbi koje se odnose na stvarno pravo, one obuhvataju klasične ustanove stvarnog prava: svojину, službenosti, zalогу i državinu.

Uticaj pandektnog sistema nije se mogao izbeći ni pri kodifikaciji u socijalističkim državama. On je direktno došao do izražaja u Poljskom građanskom zakoniku, a njegov indirektni uticaj može se primetiti i u Osnovama građanskog zakonodavstva SSSR od 1962, naročito u vezi sa podelama u opštem delu (subjekti, objekti, pravni poslovi, zastarelost). Pandektni sistem je odrazio statiku (stvarno pravo) i dinamiku (obligaciono pravo) imovinskih odnosa kapitalističkog društva.

³ Viktor Knapp: Predmét a systém československého socialistického prava občanského, Praha, 1959, str. 305.

Postavlja se pitanje u čemu je moguće iskoristiti takav sistem rašpođele normi građanskog prava i u kodeksima socijalističkih država, koji regulišu socijalističke imovinske odnose?

O. S. Ioffe odgovara na to pitanje polazeći od toga da svaki sistem pravnih normi sadrži u sebi kako društvene (klasne) tako i tehničke momente. Da bi potvrdio takav svoj stav, on suprotstavlja dva različita sistema po kojima su izgrađeni buržoaski kodeksi i sistem sovjetskog građanskog prava.

„Jedan od tih sistema, institucioni, svu građanscopravnu materiju raspoređuje na tri dela: 1) lica, 2) svojina i njene promene, 3) način i pribavljanja svojine. Takav sistem u potpunosti odgovara faktu, da vlasnici (lica) i njihova svojina predstavljaju glavni, ako ne i jedini cilj, kome služi buržoasko građansko pravo. Nije prema tome ništa čudno, što je institucioni sistem bio primenjen u Francuskom i u drugim građanskim kodeksima, stvaranim u periodu industrijskog kapitalizma kada protivurečnosti kapitalističkog društva nisu dostigle tu oštrinu, koja bi pobudila buržoaske ideologe na skrivenje maskiranje njihovog klasnog sadržaja.

Drugi, pandektni sistem, ima u odnosu na institucioni niz specifičnih preimicstava. Ovdje je izgrađen opšti deo, koji oslobađa specijalne delove kodeksa od ponavljanja... Za opštim delom sleduje stvarno, obligaciono, porodično i nasledno pravo. Pri takvom sistemu glavna „dejstvujuća lica“ buržoaskog građanskog prava ne pojavljuju se u punoj očevidnosti. Vlasnici (lica) skrivaju se u mnogobrojnim odredbama opšteg dela, a svojina se pokazuje rastvorena među drugim stvarnim pravima. Nema prema tome ničeg čudnog što je pandektni sistem bio iskorišćen u Nemačkom i u drugim građanskim zakonnicima periodima imperijalizma, kada su se maksimalno zaoštrole klasne protivurečnosti kapitalističkog društva, što je izazvalo potrebu njihovog maskiranja”.⁴

Dok je klasni kontinuitet socijalističkog prava u odnosu na kapitalističko pravo isključen „kontinuitet u oblasti pravne tehnike ne samo da je dopušten, već se pojavljuje bezuslovno obaveznim, pošto bi odricanje od korišćenja pravno tehničkih dostignuća prošlosti značilo ponovo prolaženje putevima, koje je odavno čovečanstvo prešlo u toj oblasti”.⁵

Korišćenje tradicionalne pravne tehnike je neophodno i pri kodifikaciji socijalističkog građanskog prava, ukoliko i socijalističko građansko pravo reguliše imovinske odnose, ukoliko je ekonomski promet vezan sa robnonovčanim odnosima. Kodifikacije u socijalističkim zemljama potvrđuju zakonomernost tih građanscopravnih normi koje su izgrađene u hiljadugodišnjoj istoriji razvoja robnog društva. I u socijalističkom građanskom pravu kao i u građanskom pravu buržoaskih država pojaviće se iste kategorije i instituti kao što su: građanscopravni subjektivitet, pravna lica, ugovori, obaveze, ovlašćenja sopstvenika, ugovor o kupoprodaji, o zakupu, o delu itd. Te iste forme se menjaju u skladu sa zahtevima socijalističkog društva, pogotovo što

⁴ O. S. Ioffe: Sovetskoe graždanskoe pravo, Moskva, 1967, str. 38—39.

⁵ O. S. Ioffe: Voprosy codifikacii obščej časti sovetskogo graždanskogo prava, „Voprosy codifikaciji sovetskogo prava, Leningrad, 1957, 1, str. 30—31.

se pojavljuju novi građansko-pravni instituti kojih nema u kapitalističkom društvu (socijalistička svojina).

Nas u konkretnom slučaju najviše interesuje, pri sistematizaciji prava na stvari u budućem civilnom kodeksu, da li ćemo se moći poslužiti klasičnom podelom stvarnih prava na pravo svojine i iura in re aliena, ili ćemo zbog izmenjenih svojinskih obaveza u našem društvu, morati da pronađemo druge kriterijume, koji bi objektivno više odgovarali nastalim promenama. Problematika se komplikuje zbog činjenice da više u nas nema jednog univerzalističkog oblika svojine, kao što je to slučaj u buržoaskim društvima, već se pored društvene svojine (kojoj se osporava da je pravo svojine u klasičnom smislu), pojavljuju i kao posebni svojinski oblici privatna svojina, svojina društveno-političkih organizacija, udruženja građana i građanskopravnih lica i lična svojina. U takvom pluralističkom svojinskom sistemu (nećemo se upuštati u problem da li je društvena svojina pravo svojine ili ne — vlasnička ili nevlasnička koncepcija društvene svojine), teško se može poći pri konstrukciji stvarnih prava da postoji jedno matično pravo, kao najpotpunije pravo na stvari iz koga se izvode ograničena stvarna prava kao iura in re aliena. Bitno je samo utvrditi da usled postojanja robnonovčane privrede, moraju pojedinci (građani) ili pravna lica (radne organizacije) imati u svojoj imovini stvarna prava koja će ugovorom prenosititi u prometu, koja će njihove titulare ovlašćivati da pojedine stvari koriste u većem ili manjem obimu i da sa njima raspolažu. Pri tome se ova stvarna prava ne moraju pojavljivati kao deo nekog „matičnog prava”, ona su samostalna i njihov „zbir” ne mora davati svojину kao najpotpunije pravo.

Sva ta prava povodom stvari, kojima se zasniva neposredni odnos između subjekta i objekta, zaštićen spolja apsolutnim dejstvom prema trećim licima (apsolutna zaštita) možemo klasifikovati u četiri grupe:

1. U prava koja se odnose na supstanцу stvari, koja omogućuju svom titularu totalno prisvajanje stvari, kako njeno držanje i korišćenje tako i raspolaganje. Takva prava u našem sistemu mogu biti samo privatna svojina, svojina društveno političkih organizacija, udruženja građana i građansko pravnih lica i lična svojina. Pošto „niko nema pravo svojine na društvena sredstva za proizvodnju”... „niko ... ne može ni po kojem pravnom svojinskom osnovu prisvojiti proizvod društvenog rada, ni upravljati i raspolagati sredstvima za proizvodnju i rad, niti samovoljno odrediti uslove raspodele” (Osnovna načela III Ustava), na društvenoj svojini nikо nema supstancialna prava, ali to ne znači da nema neka stvarna prava povodom stvari, uža po sadržaju.

2. U drugu grupu stvarnih prava spadaju prava upotrebe ili korišćenja. Ona mogu postojati i u društvenoj svojini i u privatnoj svojini. Za njih je karakteristično da omogućavaju korišćenje stvari u manjem obimu do potpunog korišćenja, ali njihovim titularima ne pripada nikada pravo raspolaganja supstancom stvari. Supstanca stvari pripada ili vlasniku ili društvu. Tu spadaju sledeća stvarna prava: pravo korišćenja radne organizacije na sredstvima u društvenoj svojini. „To je pravo neophodno zbog toga što radna organizacija, kao nosilac robne privrede, treba da ima mogućnost da iskorišćava navedena sredstva i pro-

izvode i da može da isključi svako treće lice od njihovog iskorišćavanja, ali s obizrom na to da navedena sredstva i proizvodi jesu jednovremeno „svoja” sredstva i proizvodi i date radne organizacije i cele jugoslovenske društvene zajednice, ova isključivost prava korišćenja treba da ide samo dotle dokle radna organizacija vrši to pravo ne samo u svom interesu, već i u interesu cele jugoslovenske društvene zajednice ako ga vrši na način utvrđen saveznim zakonom.⁶

Tu spadaju i stvarne i lične službenosti, pravo građenja na društvenoj svojini, realni tereti.

3. Treću grupu stvarnih prava čine prava koja svoje titulare ovlašćuju na unovčenje određenih stvari, raspolažanje prometnom vrednošću stvari (ručna zaloga i hipoteka). Ona svojim titularima daju ovlašćenja da opterećenu stvar unovče u cilju zadovoljenja svoje tražbine. To su „neprava” stvarna prava. Ona mogu biti tretirana i kao obligaciona prava, pošto služe kao sredstvo obezbeđenja ugovornih tražbina, sa stvarnopravnim refleksom.

U ovu grupu stvarnih prava spada i pravo raspolažanja radne organizacije sredstvima u društvenoj svojini. To pravo omogućava radnoj organizaciji da prenese sredstva za proizvodnju ili proizvod na drugu radnu organizaciju ili na drugo društveno pravno lice, kao i da određena sredstva otudi iz društvene svojine, pri čemu mora očuvati njihov vrednosni karakter. Sadržinu tog prava utvrđuje zakon. Kako ovo pravo nije svojinsko pravo — radna organizacija ga mora vršiti ne samo u svom već i u društvenom interesu.⁷ Ona ne poseduje supstancu same stvari.

4. I poslednju kategoriju stvarnih prava predstavljaju prava sticanja. Tu spada prisvajanje ničijih stvari okupacijom kao i pravo preče kupovine. Stvarno pravo preče kupovine nepokretnosti garantuje ovlašćenom licu pravo na sticanje opterećene nepokretnosti i njegov stvarnopravni karakter ne zavisi od toga da li predmet sticanja pripada još u imovinu dužnika kad se pravo sticanja vrši.

I naš sistem stvarnog prava neće moći da zaobiđe državinu koja izražava „spolja” vidljivu faktičku vlast na stvari, sa dejstvom protiv svih lica, pri čemu je njena zaštita privremenog karaktera, i ne tiče se konačnog rešenja oko prava na toj stvari.

S obzirom na izložene kriterijume u režimu društvene svojine postoje sledeća stvarna prava: 1) pravo korišćenja, 2) pravo raspolažanja, 3) pravo građenja, 4) stvarne službenosti, 5) založno pravo (i to ne samo u korist društveno pravnih lica već i u korist građana).

Na zemljištima u društvenoj svojini iz odnosa susedstva kako sa zemljištima u društvenoj svojini i susedstva zemljišta u društvenoj i građanskoj svojini proizilaze određena prava i ograničenja (prolaz, upotreba susedskog zemljišta radi obavljanja radova, obaveza obezbeđenja susednog objekta, opasnost od susedne nepokretnosti, ograda

⁶ Dr Dimitar Pop—Georgiev — dr Stevan Georgijevski: O osnovnim stvarnim pravima na objektima društvene svojine, referat za Savetovanje mesto civilnog kodeksa u sistemu našeg prava, Beograd, 1969, str. 3—4.

⁷ Dr Dimitar Pop—Georgiev — Dr Stevan Georgijevski: op. cit., str. 4.

između dva zemljišta, grane i žile koje se prostiru mimo zemljišta na kome je drvo, utvrđivanje granica i obnavljanje graničnih znakova, natapanje zemljišta, smetnje — imisije koje potiču od susedne nepokretnosti.

U režimu prava svojine (privatne, svojine društveno-političkih organizacija, udruženja građana i građansko-pravnih lica i lične svojine) sem navedenih oblika svojine, postoje sledeća stvarna prava: 1) službenosti (stvarne i lične — plodouživanja), 2) susedsko pravo, 3) založno pravo (ručna zaloga i hipoteka), 4) realni tereti, 5) pravo preče kupovine.

Državina kao faktička vlast na stvari, postoji ne samo na stvarima u društvenoj svojini, već i na stvarima u građanskoj svojini i ulazi u sistem stvarnih prava iako nije stvarno pravo, zbog privremene zaštite koja joj se pruža.

Smatramo da bi deo civilnog kodeksa koji se odnosi na prava na stvari trebalo da sadrži samo materijalno-pravne odredbe (materijalno stvarno pravo), a ne i formalno pravne odredbe koje se tiču upisa u zemljišne knjige (pravila o postupku upisivanja, kao što je to slučaj u Italiji i Švajcarskoj). U građanski zakonik treba da uđu samo odredbe o dejstvu upisa u te knjige.

Za sva navedena stvarna prava koja će obuhvatiti civilni kodeks, mora da važi načelo numerus claususa i ne može se drugim zakonima, koji takođe regulišu režim korišćenja stvari (zemljišta, šume, vode) predviđati neka nova stvarna prava koja nisu određena u civilnom kodeksu. Ovi drugi zakoni sadrže ne samo građansko pravne već i vrlo često i mnoge javnopravne odredbe, kojima nema mesta u civilnom kodeksu. Njikove odredbe su često samo privremenog trajanja dok je regulisanje stvarnih prava u civilnom kodeksu trajnjeg karaktera. Stoga oni, iako imaju stvarnopravnu rezonancu, ne spadaju u stvarno pravo.

Prema tome, deo civilnog kodeksa koji se odnosi na stvarna prava treba da obuhvati sve pravne norme koje regulišu građansko-pravne odnose na stvarima, bez obzira da li se nalaze u društvenoj svojini ili u režimu prava svojine.

Dr Dragoljub Stojanović

LE SYSTÈME ET LA CLASSIFICATION DES DROITS AUX CHOSES RÉSUMÉ

La systématisation des droits réels dans les systèmes universalistes, où il existe une forme de propriété dominante, fait la distinction entre la propriété et les droits réels limités, qui ne sont que des secteurs dérivés du droit le plus complet. Ces droits autonomes aux choses, dérivés de la propriété en tant que droit le plus complet, constituent une limitation de la propriété et ne peuvent porter que sur les choses d'autrui, de sorte que leur titulaire utilise

dans un secteur déterminé la chose d'autrui.' Leur nombre est limité justement par les possibilités du droit de base, par les attributions données par celui-ci.

Le problème de systématisation des droits réels dans notre futur code civil se complique du fait qu'il n'existe plus une forme de propriété universelle étant donné qu'apparaissent, en plus de la propriété sociale, comme formes de propriété particulières, la propriété privée, la propriété des organisations socio-politiques et des associations de citoyens, et la propriété personnelle. Dans un tel système de propriété pluraliste, il est difficile de dire, dans la construction des droits réels, qu'il existe un droit de base, comme droit le plus complet aux choses dont sont dérivés les droits réels limités en tant que iura in re aliena. Il est essentiel de constater qu'à la suite de l'existence de l'économie de marché, les particuliers ou les personnes morales (organisations de travail) doivent posséder des droits réels qu'ils pourront transférer dans le trafic par contrat, qui habiliteront leurs titulaires à utiliser telle ou telle chose dans une mesure plus ou moins grande et à en disposer. Ces droits réels n'apparaissent pas comme partie d'un „droit de base”. ils sont autonomes et leur „somme” ne droit pas donner la propriété comme droit le plus complet.

C'est en partant de ce critère du régime de la propriété sociale qu'existent, d'après l'auteur, les droits réels suivants: 1) le droit d'utilisation, 2) le droit de disposition, 3) le droit de construction, 4) les servitudes réelles, 5) le droit de gage.

Dans le régime du droit de propriété: 1) les servitudes (réelles et personnelles), 2) le droit de voisinage (cette matière est commune à la propriété sociale et privée), 3) le droit de gage (gage d'un bien meuble et hypothèque), 4) les charges réelles, 5) le droit de préemption.

